

Právní historik Jiří Kejř a jeho výzkumy dějin husitství

Pavel Otmar Krafl

Předním českým právním historikem byl Jiří Kejř (1921–2015). Působil v Československé akademii věd (ČSAV), nejprve v Kabinetu dějin státu a práva a posléze v Archivu ČSAV, kde se zaměřoval na zpracování soupisů rukopisů s důrazem na rukopisy právní povahy.¹ Do vý-
čtu badatelských zájmů Jiřího Kejře patří dějiny českého středověkého práva a dějiny státu, dějiny kanonického práva, dějiny pražské právnické univerzity, dějiny měst a městského práva v Čechách a na Moravě a kodikologie. Významnou kapitolou mezi jeho badatelskými zájmy představovaly dějiny husitství a osobnost Jana Husa.²

Jedna z prvních samostatných publikací Jiřího Kejře z roku 1954 obsahuje studii o husitském právníkovi M. Janu z Jesenice a jeho obraně Dekretu kutnohorského a studii popisující husitskou kritiku soudobé teorie soudních důkazů.³ Další ze studií otiskl pod titulem *Stát, církev a společnost v disputacích na pražské universitě v době Husově a husitské*. Charakterizuje základní kritéria husitských názorů o právu, vysvětluje význam zákona Božího jako směrodatného kritéria husitské nauky. Tematické sondy druhé části studie Kejř věnoval moci papežské,

¹ K osobnosti Jiřího Kejře srov. KRAFL, Pavel Otmar, *Jiří Kejř – A Short Biography*, in: KRAFL, Pavel Otmar (ed.), *Sacri canones editandi*, Studies on Medieval Canon Law in Memory of Jiří Kejř, Brno, 2017, s. 11–12 (zde další literatura).

² Husitologické výzkumy Jiřího Kejře zhodnotil též HALAMA, Ota, *Za vrcholným husovským dílem Jiřího Kejře*, in: *Církevní dějiny* č. 8/2015, Brno, s. 48–50. K publikační činnosti Jiřího Kejře srov. KRAFL, Pavel, *Právně-historické výzkumy Jiřího Kejře*, in: GÁBRIS, Tomáš, HORÁK, Ondřej, TAUCHEN, Jaromír (eds.), *Školy, osobnosti, polemiky*, Pocta Ladislavu Vojáčkovi k 65. narozeninám, Brno, 2017, s. 259–267; KRAFL, Pavel Otmar, *Books by Jiří Kejř*, in: KRAFL, Pavel Otmar (ed.), *Sacri canones editandi*, s. 13–24 (zde další literatura).

³ KEJŘ, Jiří, *Dvě studie o husitském právnictví*, Praha, 1954, 73 s.

odpuštění, svěcení kněží, smrtelnému hříchu, církevnímu jmění a církevnímu soudnictví.⁴

Zájem o osobnost Jana z Jesenice vyústil do knižní monografie *Husitský právník M. Jan z Jesenice*. Pojednává o studiích Jana z Jesenice na univerzitě, představuje jeho prvá veřejná vystoupení. Popisuje jeho roli v bouřích souvisejících s Dekretem kutnohorským, v kterých stanul po boku Jana Husa a Jeronýma Pražského a v určitých okamžicích byl v čele boje. V procesu u kurie byl Jesenic právním zástupcem Jana Husa. Jiří Kejř v knize podal katalogový soupis literární činnosti Jana z Jesenice.⁵ Kniha o Jesenicovi vyšla v roce 550. výročí upálení M. Jana Husa (1965).⁶ Dodatečně Kejř popsal spis M. Jana z Jesenice o podávání večere Páně dětem.⁷ Vedle Jana z Jesenice se Jiří Kejř okrajově věnoval osobnosti M. Friedricha Eppinge, autora traktátu o nespravedlivé klatbě.⁸

Jiří Kejř významně přispěl ke znalostem podoby kvodlibetní disputace na pražské univerzitě. Ve své knize *Kvodlibetní disputace na pražské universitě* z roku 1971 popisuje průběh disputace *de quodlibet*. Vyjadřuje se k souvislostem rukopisného dochování a literární původnosti. Nakonec souhrnně představuje kvodlibety konané do roku 1409, včetně kvodlibetu Jana Husa z roku 1411.⁹ Kniže předcházela studie věnovaná zmíněnému kvodlibetu z roku 1411.¹⁰ Badatelský zájem o problematiku kvestií konaných na pražské univerzitě a o osobnost Jana Husa vyústil v edici deseti Husových kvestií. Rukopis čekal na vydání dvě desetiletí. Knižní edici vydalo roku 2004 nakladatelství Brespols v ediční řadě *Corpus Christianorum*.¹¹

⁴ KEJŘ, Jiří, *Stát, církev a společnost v disputacích na pražské universitě v době Husové a husitské*, Praha, 1964, 63 s.

⁵ KEJŘ, Jiří, *Husitský právník M. Jan z Jesenice*, Praha, 1965, 178 s. Srov. též přípravnou studii KEJŘ, Jiří, *O některých spisech M. Jana z Jesenice*, in: *Listy filologické* č. 1/1963, Praha, s. 77–91; KEJŘ, Jiří, *Z počátků české reformace*, Brno, 2006, s. 212–229.

⁶ KEJŘ, Jiří, *Žil jsem ve středověku*, Praha, 2012, s. 142.

⁷ KEJŘ, Jiří, „*Auctoritates contra communionem parvulorum*“ *M. Jana z Jesenice*, in: *Studie o rukopisech* sv. 19/1980, Praha, s. 5–21; KEJŘ, Jiří, *Z počátků české reformace*, s. 230–244.

⁸ KEJŘ, Jiří, *Právnícké dílo M. Friedricha Eppinge*, in: *Studie o rukopisech* sv. 15/1976, Praha, s. 3–11; KEJŘ, Jiří, *Z počátků české reformace*, s. 170–181.

⁹ KEJŘ, Jiří, *Kvodlibetní disputace na pražské universitě*, Praha, 1971, 206 s.

¹⁰ KEJŘ, Jiří, *Právnícké otázky Husova quodlibetu*, in: *Právněhistorické studie* sv. 5/1959, Praha, s. 33–47.

¹¹ KEJŘ, Jiří (ed.), *Magistri Iohannis Hus Questiones*, Turnhout, 2004, xix, 200 s. K okolnostem vydání edice srov. KEJŘ, Jiří, *Žil jsem ve středověku*, s. 199–200. Srov. též KEJŘ, Jiří, *Z počátků české reformace*, s. 195–211.

K širším souvislostem vztahu husitství a kanonického práva se Jiří Kejř vyslovil v referátu předneseném roku 1968 na kongresu středověkého kanonického práva ve Štrasburku.¹² Jak uvádí ve své autobiografii, přednáška proslovená za předsednictví prof. Christophera Roberta Cheneye byla dobře přijata.¹³ Kejř popsal postoj Jana Husa k juristům: Husův odmítavý postoj vůči soudobému církevnímu systému se odrazil rovněž v jeho negativním postoji k právnímu stavu¹⁴ a v odmítnutí přílišného studia práva na úkor teologie.¹⁵ Hus a husitští teologové Graciánovu sbírku často využívali jako zdroj teologických citátů. Jak Jiří Kejř vyvodil, byl u Husa nejcitovanějším pramenem hned po Bibli. Jan Hus dle něj používal právní prameny s přihlédnutím k jejich teologické hodnotě a morální autoritě, dogmatická a normativní povaha pramenů přitom ustupuje do pozadí. Hus též, krom jiných církevněprávních pramenů, opakovaně citoval řádnou glosu v podobě, kterou zpracoval Bartholomeus Brixiensis.¹⁶

Jiří Kejř v knižní monografii *Husův proces* rozebral soudní proces s Janem Husem z juristického hlediska; byl prvním badatelem, který se na proces podíval z hlediska středověkého kanonického práva. Ve svých výzkumech byl omezen na sekundární prameny – nedochovala se totiž akta Husova procesu. Nicméně přesto se Kejřovi podařilo zdařile rozebrat vývoj procesu před soudem pražského arcibiskupa, před papežským soudem a poslední fázi, která se odehrála na Kostnickém koncilu. Jiří Kejř odhaluje procesní nesrovnalosti, upozorňuje na procesní pochybení Jana Husa. V Kostnici Hus předstupuje před soud, nicméně, jak Kejř upozorňuje, očekává scholastickou disputaci. Morální a teologicko-právní postoj, který Hus zaujal (Boží zákon jako nejvyšší autorita), nebyl slučitelný s právní rovinnou,

¹² KEJŘ, Jiří, *Das Hussitentum und das kanonische Recht*, in: KUTTNER, Stephan (ed.), *Proceedings of the Third International Congress of Medieval Canon Law*, Strasbourg 3–6 September 1968, Città del Vaticano, 1971, s. 191–204.

¹³ KEJŘ, Jiří, *Žil jsem ve středověku*, s. 150–151.

¹⁴ KEJŘ, Jiří, *Jan Hus o právnictví*, in: *Právněhistorické studie* sv. 1/1955, Praha, s. 83–100, zde s. 87.

¹⁵ KEJŘ, Jiří, *Z počátků české reformace*, s. 29.

¹⁶ KEJŘ, Jiří, *Jan Hus jako právní myslitel*, in: LÁŠEK, Jan Blahoslav a kol., *Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi*, Sborník z mezinárodního symposia konaného 22. – 26. září 1993 v Bayreuthu, SRN; Praha, 1995, s. 197–207; KEJŘ, Jiří, *Johannes Hus als Rechtsdenker*, in: SEIBT, Ferdinand (ed.), *Jan Hus zwischen Zeiten, Völkern, Konfessionen*, München, 1997, s. 213–226; KEJŘ, Jiří, *Jan Hus jako právní myslitel*, in: *Teologická reflexe* č. 5/1994, Praha, s. 75–80; KEJŘ, Jiří, *Z počátků české reformace*, s. 30, 85–110.

kerou zaujímal jeho soudci. Jiří Kejř došel k závěru, že z pohledu soudobého kanonického práva byl Hus odsouzen oprávněně.¹⁷ Vedle monografie k Husovu procesu publikoval drobnější stat'.¹⁸ Hus se v reakci na odsouzení papežským soudem, které pokládal za nespravedlivé, odvolal ke Kristu. Jiří Kejř se snažil vysvětlit okolnosti Husova postoje.¹⁹ Výzkumy Husova procesu se konaly v rámci činnosti Komise pro studium problematiky spojené s osobností, životem a dílem M. Jana Husa při České biskupské konferenci. Za tyto výzkumy Jiří Kejř obdržel řád sv. Silvestra.²⁰

Vysoký věk již Jiřímu Kejřovi nedovolil sepsat zamýšlenou monografii o Janu Husovi. Nástin knihy, která měla vzniknout, vyšel pod názvem *Jan Hus známý i neznámý (Resumé knihy, která nebude napsána)*. Autor podává životopis Jana Husa, shrnuje dosavadní historiografické úsilí o popsání okolností života a působení reformátora a upozorňuje na četné tradované omyly.²¹ V 80. letech 20. století se Jiří Kejř podílel též na drobném katalogu k výstavě v Husově domu v Kostnici.²²

Jiří Kejř studoval městské knihy Kutné Hory z doby husitské, jejich znalosti využil pro knižní monografii *Právní život v husitské Kutné Hoře*. Kejř nejprve vypisuje dějiny města za husitské revoluce, následně se věnuje hospodářství a správě města. Poslední kapitola pojednává o majetkových právech. Píše o obecných právních pravidlech uplatňovaných ve městě za husitské revoluce, zdůraznit lze

¹⁷ KEJŘ, Jiří, *Husův proces*, Praha, 2000, 235 s.; KEJŘ, Jiří, *Die Causa Johannes Hus und das Prozessrecht der Kirche*, Mit einem Vorwort des Erzbischofs von Prag Miloslav Kardinal Vlk, Regensburg, 2005, 214 s. Jeden z dochovaných pramenů, tzv. Ordo procedendi, je popsán v práci KEJŘ, Jiří, *Z počátků české reformace*, s. 132–145.

¹⁸ KEJŘ, Jiří, *Husův proces z hlediska práva kanonického*, in: DRDA, Miloš, HOLEČEK, František Jindřich, VYBÍRAL, Zdeněk (eds.), *Jan Hus na přelomu tisíciletí*, Mezinárodní rozprava o českém reformátoru 15. století a o jeho recepci na prahu milénia, Papežská lateránská univerzita Řím, 15. – 18. prosince 1999; Tábor, 2001, s. 303–311; KEJŘ, Jiří, *Husův proces z hlediska práva kanonického*, in: *Theologická revue* č. 1–2/2000, Praha, s. 33–40.

¹⁹ KEJŘ, Jiří, *Husovo odvolání od soudu papežova k soudu Kristovu*, Ústí nad Labem, 1999, 59 s. Závěry samostatně publikované studie autor zahrnul do své monografie o Husově procesu.

²⁰ KEJŘ, Jiří, *Žil jsem ve středověku*, s. 189–190; KRAFL, Pavel Otmar, *Jiří Kejř – A Short Biography*, s. 11.

²¹ KEJŘ, Jiří, *Jan Hus známý i neznámý*, Resumé knihy, která nebude napsána, Praha, 2009, 137 s., 2. vydání, Praha, 2015, 148 s.

²² PUBAL, Václav, DROBNÁ, Zoroslava, KEJŘ, Jiří, *Husův dům – Hus-Haus*, Praha, 1982, 32 s. K okolnostem vzniku výstavy srov. KEJŘ, Jiří, *Žil jsem ve středověku*, s. 168–170.

kategorii Božího zákona.²³ Jednalo se o v pořadí třetí knihu Jiřího Kejře, obhájena byla jako kandidátská disertace.²⁴

Stručně syntetické sepsání dějin husitské revoluce představuje kniha *Husité* z roku 1984. Jiří Kejř popisuje situaci v Čechách před revolucí, vysvětluje vývojové tendence, stav soudobé církve, sociální napětí, pojednává o jednotlivých složkách společnosti (šlechta, města, klérus, poddaní), úpadku královské moci. Vysvětluje roli Pražské univerzity při vzniku husitského učení. Autor čtenáře postupně provází jednotlivými fázemi revoluce. Starší česká historiografie se značně odlišovala v interpretacích husitství, jednotlivých osobností hnutí a dějů v závislosti na konfesi autora. Kniha představuje uměřené dílo, s vyváženým postojem autora. Dodnes si zachovává svou hodnotu. Práce současně není dotčena tehdejší marxistickou interpretací dějin.²⁵ Další publikace, popularizační knižní přehled dějin husitství, vyšla v němčině, angličtině, italštině, portugalštině a španělštině.²⁶

Jiří Kejř patří mezi výrazné osobnosti české historické vědy a medievalistiky. Studium dějin husitství představuje významnou položku v jeho výzkumech.²⁷ Cenné jsou jeho monografické práce věnované Janu z Jesenice a Janu Husovi. Znalosti městské problematiky využil pro analýzu vývoje městského práva v Kutné Hoře za husitské revoluce. Můžeme připomenout Kejřovu přísnou nestrannost při posuzování faktů a zejména při vyvozování závěrů. Ani evangelické vyznání (byl členem Českobratrské církve evangelické) mu nebránilo v nestranném hodnocení průběhu Husova procesu. Studie Jiřího Kejře věnované problematice osobnosti Jana Husa, dalších učenců husitské doby a husitství obecně byly souborně vydány v knižním výboru *Z počátků české reformace*.²⁸

²³ KEJŘ, Jiří, *Právní život v husitské Kutné Hoře*, Praha, 1958, 257 s., 2. vydání, Kutná Hora, 2002, 188 s.

²⁴ KEJŘ, Jiří, *Žil jsem ve středověku*, s. 130.

²⁵ KEJŘ, Jiří, *Husité*, Praha, 1984, 265 s.

²⁶ KEJŘ, Jiří, *Die Hussitenrevolution*, Prag, 1988, 159 s.; KEJŘ, Jiří, *The Hussite Revolution*, Prague, 1988, 159 s.; KEJŘ, Jiří, *Gli Ussiti*, Praga, 1988, 159 s.; KEJŘ, Jiří, *Os hussitas*, Praga, 1988, 159 s.; KEJŘ, Jiří, *Los husitas*, Praga, 1988, 159 s.

²⁷ O dějinách husitství se autor zamýšlí ve své autobiografii KEJŘ, Jiří, *Žil jsem ve středověku*, s. 207–214.

²⁸ KEJŘ, Jiří, *Z počátků české reformace*, Brno, 2006, 271 s.

Resumé

Mezi přední české právní historiky patří Jiří Kejř (1921–2015). Významnou kapitolu mezi jeho badatelskými zájmy představovaly dějiny husitství a osobnost Jana Husa. Husitství nebylo jediným tematickým okruhem, kterému se Jiří Kejř věnoval, do výčtu jeho zájmů patří dějiny českého středověkého práva a dějiny státu, dějiny kanonického práva, dějiny Pražské právnické univerzity, dějiny měst a městského práva v Čechách a na Moravě a kodikologie. Cenné jsou Kejřovy monografické práce věnované středověkému právníku Janu z Jesenice a dále Janu Husovi. Znalosti městské problematiky využil pro analýzu vývoje městského práva v Kutné Hoře za husitské revoluce. Lze zdůraznit Kejřovu přísnou nestrannost při posuzování faktů a zejména při vyvozování závěrů.

Summary

Legal Historian Jiří Kejř and his Research on the History of the Hussites

Jiří Kejř (1921–2015) was one of the leading Czech legal historians. An important chapter among his research interests was the history of the Hussites and the personality of Jan Hus. This was not the only topic researched by Jiří Kejř; he was also interested in the history of Czech medieval law and the history of the state, the history of canon law, the history of the Prague Law University and the history of towns and municipal law in Bohemia and Moravia, as well as codicology. His monographs dedicated to medieval lawyer Jan of Jesenice and to Jan Hus are invaluable. He used his knowledge of municipal issues to analyse the development of municipal law in Kutná Hora during the Hussite revolution. It is important to emphasize Kejř's strict impartiality in assessing the facts and especially in drawing conclusions.

Zusammenfassung

Rechtshistoriker Jiří Kejř und seine Forschung der Hussitengeschichte

Jiří Kejř (1921–2015) gehört zu den vornehmsten tschechischen Rechtshistorikern. Ein bedeutendes Kapitel seiner wissenschaftlichen Forschung stellte Hussitenwesen und die Persönlichkeit von Jan Hus dar. Doch Hussitenwesen war nicht der einzige Themenbereich, dem sich Jiří Kejř widmete. Er interessierte sich auch für die Geschichte des mittelalterlichen Rechts und die Geschichte des Staates, Geschichte des kanonischen Rechts, Geschichte der Prager Kanonisten-Universität, Geschichte der Städte und des Städterechts in Böhmen und Mähren und für die Kodikologie. Besonders wert sind Kejř's Monographien über den mittelalterlichen Juristen Jan von Jessenitz und über Jan Hus. Seine Kenntnisse der Problematik der Städte widerspiegeln sich in seiner Analyse der Entwicklung des Städterechts in Kutná

Hora (Kuttenberg) während der hussitischen Revolution. Zu betonen sind Kejř's absolute Unparteilichkeit bei den Bewertungen von Fakten und Schlussfolgerungen.

Riassunto

Jiří Kejř – storico del diritto e la sua ricerca della storia degli ussiti

Jiří Kejř (1921–2015) appartiene agli storici cechi di primo ordine. La storia degli ussiti e il personaggio di Jan Hus costituivano un importante capitolo del suo interesse scientifico. Il movimento ussita non era però l'unico al quale il nostro dedicava l'attenzione, nell'elenco dei suoi interessi vi troviamo la storia del diritto medievale boemo a la storia dello Stato, la storia del diritto canonico, la storia della Università giuridica praghese, la storia di municipi e del diritto municipale in Boemia e Moravia e la codicologia. Molto apprezzate sono le sue opere monografiche dedicate al giurista medievale Giovanni da Jesenice (Jan z Jesenice) ed a Jan Hus. La conoscenza della problematica municipale, la usò per analizzare lo sviluppo del diritto municipale a Kutná Hora durante la rivoluzione ussita. Si può sottolineare la sua rigida imparzialità nel valutare i fatti e dedurne le conclusioni.

Klíčová slova: Jiří Kejř, právní dějiny, středověké kanonické právo, husitské hnutí, česká kanonistika, Jan Hus

Keywords: Jiří Kejř, legal history, medieval canon law, the Hussite movement, Czech canon law studies, Jan Hus

Autor

Prof. PhDr. Pavel Otmar Krafl, Dr., působí na katedře historie Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně jako profesor se zaměřením na středověké dějiny. Vyučuje současně pomocné vědy historické. Externě přednáší na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Badatelsky se zaměřuje na dějiny církevního práva, synody a synodální zákonodárství, řád řeholních kanovníků sv. Augustina a edice pramenů středověké diplomatiky.

Professor PhDr. Pavel Otmar Krafl, Dr., is a professor in the Department of History of the School of Education of Masaryk University in Brno, focusing on medieval history. He also teaches auxiliary sciences of history. He lectures externally at the School of Arts of Masaryk University in Brno. In his research, he focuses on the history of church law, synods and

synodal legislation, the Canons Regular of St. Augustine and editions of medieval sources of a diplomatic nature.

Univ.-Prof. PhDr. Pavel Otmar Krafl, Dr., ist am Lehrstuhl für Geschichte der Pädagogischen Fakultät der Masaryk-Universität in Brünn tätig, und zwar als Professor für Geschichte des Mittelalters. Er lehrt auch historische Hilfswissenschaften. Er liest extern an der Philosophischen Fakultät der Masaryk-Universität in Brünn. Seine wissenschaftliche Forschung betrifft die Kirchenrechtsgeschichtes, Synoden und synodale Gesetzgebung, den Orden der Augustiner-Chorherren und die Edition der Quellen der mittelalterlichen Diplomatik.

Professore PhDr. Pavel Otmar Krafl, Dr., insegna presso la cattedra della storia della Facoltà di Pedagogia della Università di Masaryk a Brno, in veste del professore con specializzazione nella storia medievale. Insegna anche le scienze ausiliarie della storia e tiene lezioni alla Facoltà delle Lettere della stessa università. Si concentra scientificamente alla storia del diritto canonico, sinodi e legislazione sinodale, l'ordine dei canonici di Sant'Agostino e edizioni di fonti medievali del carattere diplomatico.

prof. PhDr. Pavel Otmar Krafl, Dr.

Masarykova univerzita v Brně

Pedagogická fakulta

Katedra historie

Poříčí 7

603 00 Brno

e-mail: krafl@ped.muni.cz